

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора

О.Д. Сафіна на дисертацію Шерешкової Інги Ігорівни

«Особливості психологічного самозахисту військовослужбовців

Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної

комунікації», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора

філософії галузі знань 05 - «Соціальні та поведінкові науки»

зі спеціальності 053 – Психологія

Дисертація Шерешкової Інги Ігорівни присвячена надзвичайно актуальній темі, оскільки являє собою продуктивну спробу внести вагомий вклад у вирішення актуальної науково-практичної проблеми психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації. Застосування технологічного інструментарію цілеспрямованого інформаційно-психологічного впливу за допомогою комунікації дозволяє створювати інформаційний простір у напрямку конструювання вигаданої реальності, що підмінює реальну дійсність у свідомості людей. Небезпека полягає у тому, що намагання керувати суспільною думкою та індивідуальною свідомістю за допомогою різних прийомів індоктринації, маніпулювання інформацією веде до нав'язування реципієнту іншої точки зору на актуальну проблему.

Авторкою дисертації в основному вірно визначено об'єкт, предмет, мету дослідження, а також завдання дослідження. Нею гармонійно поєднано у психологічному інструментарії як теоретичні, емпіричні, так і відповідні математичні методи дослідження. Слід також зазначити, що І.І. Шерешковою в основному правильно визначено наукову новизну отриманих результатів. Зокрема, нею уперше: визначено зміст поняття «психологічний самозахист від негативного впливу медіаперцептивної комунікації»; емпірично встановлено змістові характеристики, компоненти, показники рівнів розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації; обґрутовано та

розроблено структурно-функціональну модель розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації; верифіковано програму розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!». Крім того, дисертанткою удосконалено психологічний діагностичний інструментарій оцінювання розвиненості психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації. У дисертації І.І. Шерешкової набули подальшого розвитку наукові уявлення про особливості психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації.

Безперечним необхідно визнати і практичне значення одержаних результатів дослідження, яке полягає в їхньому застосуванні: для удосконалення професійної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України; під час реалізації завдань психологічного забезпечення щодо протидії негативним інформаційним впливам на військовослужбовців Збройних Сил України; для розвитку системи внутрішніх комунікацій військових частин і підрозділів Збройних Сил України; в освітньому процесі військових закладів вищої освіти; для особистісного та професійного самовдосконалення посадових осіб Збройних Сил України.

У першому розділі «Теоретичний аналіз досліджень психологічного самозахисту особистості від негативного впливу медіаперцептивної комунікації» авторкою здійснено теоретичний аналіз наукових поглядів на проблематику психологічного самозахисту людини від негативного інформаційного впливу. Як справедливо зауважує дисертантка, в умовах тривалого інформаційного впливу, що перевищує допустиму для конкретної людини межу, розвивається інформаційне перевантаження, що може призвести до психологічного перенапруження, втоми і виснаження людини, позамежного гальмування нервової системи, гострих реакцій на інформаційні подразники середовища. За таких умов можуть послаблюватися опірність

організму та психіки, порушитися нормальні фізіологічні та психологічні функції, знизитися працездатність, виникнути почуття безпорадності і сугестивності, особистісна та професійна редукція. Таким чином ситуацію інформаційного впливу доцільно розцінювати як психологічно загрозливу, якщо суб'єкт не може її контролювати й ефективно регулювати власну поведінку через нестачу інформації про часові, просторові та змістові характеристики явища та / або недостатні індивідуальні можливості опанування ним. В основу інформаційного стресу, опосередкованого військовим середовищем, покладено порушення індивідуальних перцептивних, когнітивних, емоційних та регулятивних механізмів людини. Крім стрес чинників саме військового середовища, на його суб'єктів також безпосередньо впливають частота і тривалість споживання соціально шкідливої інформації (мова ворожнечі, агресивні наративи, фейки, маніпулювання тощо), тривала нестача значущої інформації, триває обмеження доступу до потрібної інформації через виконання завдань за призначенням, завеликий обсяг необхідної інформації, засвоєння якого відбувається набагато повільніше через брак часу. Перелічені умови спричиняють розвиток інформаційного стресу суб'єктів військового середовища. Отже, зауважує авторка дисертації, розвиток інформаційного стресу у суб'єкта військового середовища пов'язаний не лише з особливостями його професійної діяльності, а й з умовами і подіями його життя, особливостями спілкування, сприймання та пізнання навколишнього світу, можливостями саморегуляції та самозахисту від стресогенної інформації, і, як наслідок – опанування проблемних ситуацій та екзистенційного темпу власного буття.

У другому розділі «Особливості психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації» авторкою дисертації виокремлено й емпірично досліджено особливості, компоненти, показники та рівні розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, розробити відповідну

діагностичну анкету. Крім того, нею розроблено структурно-функціональну модель розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, яка складається з таких блоків: цільового, діагностичного, змістового, процесуального та результативного.

У третьому розділі «Експериментальне дослідження розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації» дисертанткою обґрунтувано, розроблено і верифіковано програму розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації.

Програма спрямована на розвиток компонентів психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації (когнітивно-рефлексивного, перцептивно-емоційного та поведінково-регулятивного) і може бути реалізована за загальним планом тренінгових занять. Результативність розробленої програми визначено через підвищення рівня психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації. Отримані результати вказують на значні зміни у показниках рівнів психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, які відбулися. Так, за інтегральним показником психологічного діагностування низький рівень психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації був притаманний 22,5% військовослужбовців, а після завершення формувального експерименту ця кількість зменшилася до 9,8% (-12,7%). Рівень нижчий за середній вдалося знизити з 22,5% до 19,3% (-3,2%). Середній рівень залишився без змін, рівні вищий за середній та високий продемонстрували 32,5%, а після участі в розвивальній програмі ці рівні збільшилися на 15,9% – до 48,4%. За загальним показником анкетування низький рівень психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації був притаманний 45,2% військовослужбовців, а після завершення формувального експерименту ця

кількість зменшилася до 29% ($-16,1\%$). Рівень нижчий за середній вдалося знизити до 9,8% ($-9,5\%$). Середній рівень збільшився до 29%, що відрізняється від попереднього показника на 16,1%. Рівнівищий за середній та високий продемонстрували 22,6%, а після участі в розвивальній програмі цей показник збільшився на 9,6% – до 32,2%. Ефективність запропонованої програми розвитку «Слово – теж зброя!» підтверджено позитивною динамікою і статистично значущими змінами в рівнях розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців від негативного впливу медіаперцептивної комунікації в експериментальній групі на рівні достовірності $p \leq 0,01$ ($U_{\text{емп}} = 95$, $p \leq 0,01$) для результатів психологічного діагностування та на рівні достовірності $p \leq 0,05$ ($U_{\text{емп}} = 353$, $p \leq 0,05$) – для результатів анкетування.

У цілому зазначимо, що дисеранткою у роботі на великому теоретичному та емпіричному матеріалі, послідовно та неухильно дотримуючись визначених у теоретичній частині методологічних зasad, розкриваються та обґрунтуються її основні положення. При цьому, доведення їх здійснюється авторкою із належною доказовістю і послідовністю. Разом із тим при загальному позитивному враженні від опанованої роботи вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження, побажання та рекомендації.

1. У структурі першого розділу логічно б було спочатку висвітлити вплив медіаперцептивної комунікації на особистість взагалі та його негативний вплив на військовослужбовця зокрема (п. 1.2-1.3), а вже потім як можливу реакцію на нього матерал про психологічний самозахист (п. 1.1).

2. Обсяг третього розділу виявився певною мірою диспропорційним відносно двох попередніх, вірогідно, авторці дисертації треба було більше уваги приділити не лише аналізу, а й інтерпретації тих позитивних зрушень, які відбулися за результатами впровадження авторської програми.

3. У дисертації хотілося б побачити висновки до кожного з розділів.

4. Мають місце певні технічні огріхи при оформленні дисертації - формули у тексті дисертації не нумеруються (с. 156), підписи деяких

рисунків не відцентровано, назви окремих пунктів (наприклад, п. 2.3) і таблиць (наприклад, 3.4) не відокремлюються від змісту пробілом. Зустрічаються окремі орфографічні помилки (у назві розділу 3) та русизми.

5. Зустрічаються певні неточності при оформленні списку використаних джерел. Так, у посиланні на №151 списку (С. 59-60) не вказано автора статті та її назву (О.Г. Гошовська «Психологічний аналіз змістово-функціонального наповнення терміна «психологічний захист» у контексті самоприйняття особистості»). При посиланні на О.Л. Доценка (№46 у списку) і В.Г. Криська (№83 у списку) допущено неточності у поданих реквізитах.

Але викладені вище зауваження, побажання та рекомендації не впливають суттєво на цілком позитивну оцінку самої роботи та тому не знижують наукову і практичну цінність дисертаційного дослідження Шерешкової Інги Ігорівни. Детальне вивчення дисертації Шерешкової Інги Ігорівни «Особливості психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації» дозволяє зробити висновки, що її авторка оволоділа методологією наукової діяльності, і це дозволило їй якісно та на високому рівні виконати поставлене наукове завдання. Тому дисертацію І.І. Шерешкової є усі підстави вважати самостійним завершеним науковим дослідженням, що виконане на належному науковому рівні, воно відзначається науковою новизною, теоретичною та емпіричною обґрунтованістю отриманих результатів, а також їхньою очевидною практичною значущістю. Отримані дисеранткою наукові доробки викладено згідно вимог до наукового стилю, її наукова праця є кваліфікованою інтерпретацією основних положень, що містяться у власному дослідженні. Основні результати дисертації із достатньою повнотою відображені у 22 наукових публікаціях (із них 1 – у співавторстві), серед яких: 8 статтях – у виданнях, затверджених МОН України як фахові у галузі психології категорії Б, 1 – у зарубіжному періодичному науковому виданні, включеному до міжнародних науковометрических баз даних; 13 – у збірниках тез доповідей на

наукових конференціях, семінарах.

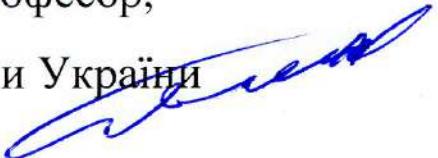
Таким чином, дисертаційна робота Шерешкової Інги Ігорівни відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а її авторка - Шерешкова Інга Ігорівна заслуговує на присудження її наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

завідувач кафедрою психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

доктор психологічних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

 Олександр САФІН

«12» січня 2024 року

Відгук Олександра САФІНА засвідчує:

ректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

професор

Олександр БЕЗЛЮДНИЙ